

Neonazi meiden – tussen beeld en realiteit

Maandag 6 mei, 2013, München. Beate Zschäpe, hoofdverdachte in de grootste Duitse racismerechtszaak sinds de Tweede Wereldoorlog, betreedt de rechtszaal. Na de dubbele zelfmoord van haar twee mannelijke handlangers Uwe Mundlos en Uwe Börnhardt is zij als enig kopstuk over van de rechtsextremistische terreurcel de Nationalsozialistische Untergrund (NSU). Zij wordt verdacht van tien moorden, twee bomaanslagen en vijftien gewapende roofovervallen.

door Seran de Leede

In eerste instantie worden vrouwen niet geassocieerd met de neonazi scene. Het beeld wordt bepaald door mannen, veelal met kaalgeschoren koppen, bomberjacks, kisten en honkbalknuppels. Moeders en carrièrevrouwen passen niet in dit beeld. Mede hierdoor worden neonazi vrouwen vaak onderschat door de media en de autoriteiten en benaderd als passieve meeloopsters. Deze onderschatting van hun rol en daarmee hun invloed past in een jarenlange trend van de onderschatting van (neo)nazivrouwen met betrekking tot hun invloed in de scene. De leidende gedachte daarbij is dat deze vrouwen niet zelfstandig handelen, maar onder druk van neonazimannen tot hun daden zijn gekomen. Vrouwen als Beate Zschäpe laten zien dat vrouwen wel degelijk vertegenwoordigd zijn in de scene, als zelfstandige, actieve leden.

Met dit artikel betoog ik dat er een gevaar schuilt in de ingeburgerde reflex om de gewelddadigheid van dit soort vrouwen te bagatelliseren als afgedwongen of meeloopgedrag. Zschäpe's uiterlijk – verzorgd en in een broekpak in plaats weggeschoren haren, hakenkruis tatoeages, bomberjack en kisten – speelt een rol bij deze reflex. Deze vrouwen met een doorsnee uiterlijk hebben een grotere bewegingsvrijheid, kunnen makkelijker infiltreren en zijn vaak actief als overblijfmoeders of werkzaam op crèches. Verscheidene experts wijzen erop dat dit type vrouwen de scene een vriendelijker, minder agressief imago moet geven om zo het aantal sympathisanten te vergroten.

Pas sinds de jaren negentig zijn (neo)nazivrouwen onderwerp van academisch en journalistiek onderzoek. Historici als Claudia Koonz beargumenteren dat de nazivrouwen van de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw jarenlang zijn beschouwd als slachtoffer of als passieve toeschouwers. Een nadere blik op de deelname van en activiteiten door de vrouwentak van de NSDAP, de Nationalsozialistische Frauenschaft (NSF), wijst uit dat vrouwen een vitale rol speelden in het totalitaire regime van Hitler. Als moeders van het volk zorgden zij voor een nieuwe generatie nazi's en als verpleegsters en sociaal werksters gaven zij de namen van de zogenaamde *Untermenschen* door. Ondanks het ontbreken van een hoorbare politieke stem hadden deze vrouwen dus wel degelijk invloed.

(Neo)nazisme is nooit compleet verdwenen uit Duitsland. De jaren na de Duitse eenwording werden gekenmerkt door een explosie van rechtsextremistisch geweld zoals in Möln en Rostock. In deze jaren bepaalden mannen met kale koppen, bomberjacks en honkbalknuppels het beeld van de militante neonazi scene. Juist in deze periode verenigden vrouwen zich in de eerste onafhankelijke neonazistische vrouwenbeweging, de Skingirl Freundeskreis Deutschland (SFD). Door zich te verzetten tegen de patriarchie die de scene kenmerkte en zich te beroepen op de Germaanse traditie van gelijke rechten voor mannen en vrouwen verbraken zij de jarenlange traditie van politieke onmondigheid van neonazi vrouwen.

Gelijksoortige vrouwenbewegingen zijn sindsdien in het leven geroepen, uiteenlopend van traditioneel en conservatief tot radicaal en gewelddadig. Een verdere verbreding in de scene zien we met de eeuwwisseling in de vorm van de oprichting van maatschappijkritische neonazistische bewegingen als de Autonome Nationalisten en de Unsterblichen. Deze 'nieuwe' neonazi's zijn niet alleen racistisch, xenofobisch en nationalistisch, maar vestigen uitdrukkelijk de aandacht op de dreiging van de Duitse "volksdood" en de incompetentie van de Duitse regering om haar volk te beschermen.

Ondanks deze verbreding en modernisering is het beeld blijven bestaan van de vrouw als willoos slachtoffer of meeloper in een door gewelddadige mannen met honkbalknuppels gedomineerde scene. Vrouwen vormen echter inmiddels een vijfde van de scene. Alleen hun aantal al maakt dat het gevaarlijk is deze vrouwen te onderschatten. Hun onzichtbaarheid vergroot hun potentiële gevaar. Extra aandacht voor en onderzoek naar deze vrouwen is onmisbaar in de strijd tegen het neonazisme.

Seran de Leede is historica. Ze studeerde in februari 2013 af aan de Universiteit Leiden. Dit artikel is gebaseerd op haar masterscriptie 'Women in the neonazi scene in contemporary Germany. Their position and their self-image'.